

Лариса Веремейчик,

*викладач кафедри гуманітарно-соціальних дисциплін
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
здобувач кафедри релігієзнавства
Національного університету „Острозька академія”*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ МАС-МЕДІА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Розглянуто діяльність протестантських мас-медіа в сучасній Україні та вплив засобів масової інформації протестантів на громадську думку в суспільстві.

Ключові слова: суспільство, громадська думка, друковані видання, мас-медіа, інформація, Інтернет, журналістика.

Україна належить до країн, де християнські традиції та культура впродовж віків відіграють важливу роль. Тривалий період атеїстичного режиму значно підірвав давні релігійно-соціальні засади суспільства. Проте ще до проголошення незалежності 1991 р. в Україні розпочинається релігійно-духовне відродження, яке супроводжувалося болісним процесом міжконфесійного протистояння.

Мета дослідження полягає в спробі проаналізувати діяльність протестантських мас-медіа в українському інформаційному просторі.

Проблеми сучасного українського протестантизму вивчаються багатьма дослідниками. Темі журналістської діяльності протестантів присвячено низку статей таких науковців, як Я. Клачков¹, В. Любашенко², М. Мокієнко³, О. Назаркіна⁴, Ю. Решетніков⁵, М. Черенков⁶, А. Юраш⁷, П. Яроцький⁸ та ін. Цю проблематику розглядають у своїх розвідках і сучасні протестантські автори: Т. Антошевський, М. Баклацький, Р. Кухарчук, П. Павлюк та ін.

Невід'ємною ознакою правової демократичної держави є забезпечення свободи слова громадян, свободи інформаційної сфери, право кожного на висловлення власної думки та позиції, право на отримання й поширення інформації без перешкод.

На 2010 р. в Україні зареєстровано понад 450 друкованих періодичних видань релігійного характеру, як конфесійних, так і позаконфесійних. Серед протестантської періодики варто згадати журнал “Євангельська нива” і газету “Воскресение”, а також часопис для глухонімих віруючих “Голос в пустині” (євангельських християн-баптистів). Газети “Слово життя” і “Слово жизни” належать однойменній Церкві “Слово життя”. Християни віри євангельської (ХВЕ) видають часописи “Голос надії”, “Вірую”, “Світло Воскресіння”, журнал “Благовісник” та ін. Адвентисти сьомого дня заснували кварталний журнал “Ознаки часу”, газети “Путь к истине”, “Християнин” тощо. Багатими на власні періодичні органи є харизматичні релігійні громади, наклад видань яких іноді сягає кількох десятків тисяч екземплярів. Тут публікуються проповіді, свідчення

віри, новини (див., наприклад, “Слово веры”, “Нова надія”, “Сходи”, “Иисус – наша жизнь”, “Мировая жатва”, “Мариуполь христианский”). Українська лютеранська церква видає газету “Стяг”, шпальти якої заповнюються переважно пастирсько-катехитичними проповідями та матеріалами на актуальну суспільну тематику. Чимало часописів належить окремим християнським громадам. Серед них – газета “Для тебя”, в якій доволі багато публікацій інформаційного жанру і статей на суспільно значущі теми, а також – “Тимофей”, “Родник”, “Добрые новости”, “Путь к жизни” та ін.⁹

Загалом протестантські ЗМІ представлені в Україні широким спектром різноманітних журналів, газет, бюлетенів. Більшість із них виходить раз на місяць накладом декілька тисяч примірників. У них переважають катехитично-повчальні проповіді, новини з життя Церкви. Лише деякі з цих видань зосереджуються і на суспільній тематиці¹⁰.

Головна мета такого «інформаційного служіння» передбачає насамперед розробку системи підготовки фахівців, які були б віддані справі Божій церкві і водночас мали дуже високий рівень професіоналізму в журналістиці та у зв'язках із громадськістю. Зміна світоглядних парадигм, національне відродження сучасної України зумовили потребу перегляду духовних цінностей. Домінування в суспільстві принципів толерантності щодо релігійного вибору стало вимогою часу та необхідним кроком до порозуміння.

Актуальним залишається питання релігійної журналістської освіти. Більшість журналістських проєктів конфесії здійснюються ентузіастами без спеціальної професійної підготовки; у багатьох віруючих зберігається підозра до «мирських» наук, а соціологія, психологія, журналістика, культурологія майже цілком підпадають під це визначення. Світські дослідники нарікають на низький професійний рівень релігійних медіа. Скажімо, Андрій Юраш підкреслює у церковній пресі України відсутність елементи творчості та ідеологічної свободи, авторитаризм, некритичне ставлення до власних вад, невміння й небажання спілкуватися з опонентами, мислення комплексами і догмами, некваліфікованість. Відтак, зазначає науковець, релігійні ЗМІ становлять «цілий пласт... де знайшли притулок традиції і методи тоталітарної журналістики»¹¹. На думку релігієзнавця М. Черенкова, «активність християнських журналістів не відповідає професійному рівню мас-медіа»¹².

Однак ці беззаперечні недоліки не нівелюють прогресу в цій сфері. Релігійні спільноти за період свободи слова створили цілі мережі своїх ЗМІ, більшість яких не виявляють ознак занепаду. Постульована аналітиками невідповідність релігійної журналістики професійним стандартам не означає поразки такої комунікації. З огляду на вузьку аудиторію, ці ЗМІ належать до типу спеціалізованих медіа, і вже це пояснює, чому їхня популярність не зіставна із суспільно-політичними та розважальними каналами комунікації.

З 1990-х рр., у зв'язку з відомими змінами в геополітичному, економічному, суспільному просторі України, розпочався активний рух у напрямку створення асоціацій, проведення тренінгів, відкриття видавництв, редакцій, освітніх проєктів тощо. Представники європейських християнських місій запропонували

допомогу і в організації семінарів та літературних студій для початківців у сфері журналістики.

На пострадянський простір було зорієнтовано роботу станцій «НСJB», «Трансвітове радіо», «Adventist World Radio» та ін. Зусилля інструкторів були зосереджені на формуванні мережі міжконфесійних і фінансово незалежних редакцій та видавництв. Серед них: «Cook Communications International», «Magazine Training Institute», «Media Associates International», «Overseas Council International» та SEN (паніше «Central European Fellowship»).

Наймасштабнішою освітньою акцією «НСJB» на території України стала шестимісячна програма «Християнське радіомовлення» на базі Донецького християнського університету (ДХУ)¹³. Проте в 1998 р. програму, спрямовану «виключно на місіонерську діяльність у галузі засобів масової інформації», було закрито¹⁴.

Другим шляхом розвитку журналістської освіти стало заснування відділень і факультетів у протестантських вузах, ініціаторами чого виступили представники Церков. У 1998 р. на базі Християнського гуманітарно-економічного університету (ХГЕУ, м. Одеса) створено відділення журналістики. На сьогодні там провадиться навчання за двома спеціальностями: «журналістика друкованих ЗМІ» та «веб-журналістика». Після закінчення програми, яка розрахована на три роки, випускник отримує змогу здійснювати інформаційне служіння у братстві євангельських християн-баптистів і працювати у світських ЗМІ. При ХГЕУ функціонує первинна організація Національної спілки журналістів України, де заняття проводять викладачі з практичним журналістським досвідом.

У 2008 р. університет став офіційним представництвом Московського гуманітарно-економічного інституту, що видає диплом державного зразка. Наразі на курсах різних років цього відділення навчається близько 60 студентів. «Баптисти не хочуть учитися на журналістів, – зауважує декан гуманітарного факультету ХГЕУ П. Павлюк. – Немає розуміння того, що за допомогою ЗМІ можна здійснити ширший євангелізаційний вплив, аніж бути місіонером і діяти в межах міжперсонального спілкування. Нам потрібно зупинити вал скотинізації культури, викладаючи зважену біблійну позицію з актуальних питань»¹⁵.

У 2006–2008 рр. діяв новостворений факультет журналістики у Східноукраїнській теологічній семінарії в м. Макіївка Донецької області, однак після першого випуску це відділення було закрито. Причиною цього стали розбіжності в поглядах на основні завдання освіти церковних журналістів та освіти світських медійників.

За сприяння голови Всеукраїнського союзу церков (ВСЦ) ЄХБ В. Нестерука, у 2007 р. відкрився факультет християнської журналістики при Київському християнському університеті. Як наголошено в програмі факультету, його мета – «в максимально стислі терміни підготувати спеціалістів з особливо дефіцитних журналістських професій (журналіст, редактор християнських ЗМІ) для несення інформаційного служіння в союзі ЄХБ, об'єктивного висвітлення доктрин і діяльності братства в християнських світських ЗМІ»¹⁶. Факультет готує

церковних комунікантів, завданнями яких є апологетика, пропаганда, популяризація баптистського вчення, зв'язки конфесії з громадськістю, заснування нових видань і залучення журналістських кадрів із церковних лав.

2009 року Міжнародний біблійний коледж (МБК) Церкви «Нове покоління» в Першотравенську Дніпропетровської області ввів у свою програму факультатив «мас-медіа». Методичні матеріали факультативу орієнтовано на програму журфаку ДНУ ім. О. Гончара. Кожне заняття поділяється на кілька блоків. Тут вивчають журналістські жанри, технологію створення сюжетів для ТБ та Інтернету; структуру й етику редакційного колективу; організацію інформаційного відділу Церкви; створення й верстку інформаційного листка місцевої громади тощо.

Ініціаторами освітніх проектів для протестантських журналістів України виступають і громадські організації. 1996 року В. Бікман створив Християнську медіа-асоціацію, яка до початку 2000-х рр. провела п'ять семінарів із християнського радіомовлення. Партнерами Асоціації виступили місія «НСJB», Всеукраїнський союз євангельських християн-баптистів, Асоціація «Еммануїл». Учнями цих восьмитижневих семінарів були практикуючі протестанти-медійники. Курси проходили в біблійних коледжах Києва з аудиторією в 13–20 студентів. Випускники працюють на Радіо «Еммануїл» (Київ), у харківській студії «Транссвітового радіо» та у м. Волгодонськ (Росія).

Слід відзначити і роль протестантських телерадіоканалів. Серед них виділяються ТРК «Еммануїл», який транслюється на хвилі 67,28 FM та в режимі On Air на сайті <http://www.svitte.org> цілодобово, та перший християнський супутниковий російськомовний телеканал «CNL» (Казахстан) і «ТБН» (Росія), які відкрили українські відділення та проводять трансляції цілодобово з трьох супутників для 115 країн світу, в т. ч. і для України (<http://www.cnl.tv/live>). Програми телеканалу «CNL» розраховані на різні вікові категорії – це і дитячі мультфільми, і музичні, пізнавальні передачі, і проповіді, релігійні свідчення людей, і кулінарні шоу та ін.

Через відсутність географічних кордонів складно визначити обсяг протестантського інтернет-контенту, продукowanego й споживаного нашими співвітчизниками, але варто зазначити, що засновані українцями портали uiscus.ru, invictory.org, adventus.info, bible.com.ua, maranatha.org.ua, jesuschrist.ru, 4oru.org очолюють рейтинги релігійного Рунету.

У 2004 р., з ініціативи Р. Кухарчука, було створено всеукраїнську Асоціацію журналістів-християн «Новомедіа», котра на сьогодні об'єднує 190 членів. Того ж року започатковано щорічні конференції Асоціації, на яких церковні аналітики (здебільшого практикуючі медійники) організовують семінари, присвячені двом основним проблемам – практичним аспектам масово-комунікаційної діяльності та перспективам церковної роботи через ЗМІ. Їхня тематика поділяється на: а) зв'язки з громадськістю; б) інтернет-журналістику; в) друковані ЗМІ; г) загальну конференцію Асоціації. Зв'язки з громадськістю висвітлював курс «Піар для церков і релігійних організацій», проведений 2008 р. в Обухові Київської області. У виступах аналізували тему «Церква і піар», відмінності реклами й піару,

проповідування й пропаганди, методи формування іміджу Церкви та налагодження зв'язків із громадськістю. Напряму інтернет-журналістики відповідають матеріали шести конференцій «Християнство онлайн», де доповідачі говорили про основи євангелізації в мережі, створення й «розкрутку» церковних сайтів, безпеку й захист інтернет-ресурсів і т. д. Аспекти періодики розкривають семінари «Створення газети і журналу від А до Я» та «Журналістика і редактура в друкованих ЗМІ»¹⁷.

Сім конференцій провели регіональні осередки Асоціації (на сьогодні зареєстровано 14 осередків у 12 областях України). У Києві щомісяця проходять зустрічі клубу веб-майстрів. Засновник Асоціації Р. Кухарчук періодично виступає перед студентами світських вузів, висвітлюючи тему «Релігія і медіа». Сайт Асоціації містить підбірку навчальних матеріалів для християнських журналістів і довідковий «Реєстр ЗМІ». Правління Асоціації також почало запрошувати працівників світських медіа для виступів перед протестантськими журналістам. Гасло Асоціації: «Трансформація ЗМІ – трансформація суспільства». Робота у світських ЗМІ розглядається як бажане явище, серйозне досягнення. Цей підхід є протилежним до прагнення керівництва журфаку КХУ мати «своїх» журналістів. На кінець 2010 р. заходи Асоціації відвідало близько 2000 осіб¹⁸.

Християнська конференція «Media Mobilization» (Київ, 13–14 листопада 2010) була ініційована Спілкою молодих християн України, Асоціацією «Духовне відродження» та Асоціацією інтернет-євангелістів. Разом зі спікерами (серед них двоє народних депутатів) акція зібрала 200 учасників (замість сподіваних 120) з 19 областей України та Росії, Німеччини, Казахстану й заслужила «титул найкращої християнської медіа-конференції на пострадянському просторі»¹⁹. Конференція мала чотири тематичні блоки: 1) інновації в благовісті (розглядалися конкретні проекти, ідеї, кампанії, реалізовані через традиційні та нові медіа церквами та християнськими організаціями; мета – показати, як віруючі можуть використовувати сучасні медіа для проповіді Євангелія); 2) мобілізація та лобіювання (йшлося про методологію, алгоритми та інструменти організації громадських кампаній, ініціатив, покликаних зумовити конкретні зміни у певних галузях, а також про приклади використання інтернет-технологій для здійснення впливу на українське суспільство, мас-медіа та політикум); 3) професійне зростання (обговорювалися практичні аспекти журналістської діяльності, покращення навичок і здібностей журналіста); 4) інформаційні тренди та виклики сучасності для розвитку євангельського руху.

Медіашкола християнського телеслужіння «Білий камінь» від ТРК «Еммануїл» (Київ) – це навчання й підготовка журналістів, сценаристів, режисерів, кореспондентів, редакторів для роботи у християнських і світських телевізійних ЗМІ.

Київська відеошкола «ZOOM» пропонує програму з основ журналістики, режисури, піару, операторського мистецтва, освітлення, монтажу, звукорежисури і передбачає оволодіння навичками виробництва телесюжетів, організації міні-студії, створення фільму-свідчення, авторської програми тощо.

Студію «Правда PRO» (м. Луцьк) створено 2007 р. силами ентузіастів Волинського обласного благодійного фонду «Переображення». Їхні фільми

отримали нагороди на конкурсах соціальної реклами, світських і церковних кінофестивалях у Луцьку (2004 і 2010), Санкт-Петербурзі (2005), Києві (2008), Ірвайні, США (2010), Житомирі (2010) і Дніпропетровську (2010).

Розвивають освітню активність і продюсерські центри. Міжнародний молодіжний фестиваль «Білі ночі» проходить у Криму з 2000 р. Його організатори – компанія «Музична біржа», Асоціація християнського мистецтва й музики «GAM», громадська організація «АСЕТ», продюсерський центр «Gloria REC». Розпочатий як «християнська альтернатива» відомому фестивалю електронної музики «KaZантип», фестиваль «Білі ночі» спрямований на демонстрацію «успішних служінь і особистостей у різних сферах суспільства»²⁰.

Отже, проаналізувавши діяльність протестантських мас-медіа в інформаційному просторі України, підкреслимо, що сьогодні інформаційне суспільство будується на нових принципах, які необхідно поглиблено вивчати. У контексті інформаційного служіння протестантів головним з таких принципів є інформування широкого загалу про християнські цінності засобами авторитетних для світського суспільства джерел. Крім цього, нині протестанти мають змогу висловлювати свої християнські погляди і через світські канали комунікації, використовуючи світські ЗМІ. У демократичному суспільстві управління соціальними процесами передбачає насамперед вплив на громадську думку, а у зв'язку з цим посилюється роль засобів масової інформації протестантських громад. Вони стають важливим компонентом демократичних форм управління соціальними процесами у суспільстві.

- 1 Клочков Я. Протестантська преса для українців у Польщі (1918–1939) Я. Клочков // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2004. – Вип. 12. – С. 62–82.
- 2 Любашенко В. Історія протестантизму в Україні: Курс лекцій / В. Любашенко. – К.: Поліс, 1996.
- 3 Мокієнко М. Пізній протестантизм в Україні: інституційний та суспільно-політичний аспекти (1991–2004 рр.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Мокієнко Михайло Михайлович. – Запоріжжя, 2007.
- 4 Назаркіна О. Протестантські конфесії в 90-і роки ХХ ст. : баптистські та п'ятидесятницькі течії : дис. ... канд. іст. наук. 07.00.01 / Назаркіна Олена Іванівна. – Донецьк, 2003.
- 5 Решетніков Ю. «Українське суспільство залишається поліконфесійним, а практично всі складові релігійної мережі України демонструють позитивну динаміку зростання кількості своїх релігійних організацій» [Електронний ресурс] / Ю. Решетніков // Релігійно-інформаційна служба України. – 16.11.10. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/interview/34853/.
- 6 Черенков М. Перспектива розвитку євангельського протестантизму в українському соціумі / М. Черенков // Україна релігійна. – К., 2008. – Кн. 2: Прогнози релігійного життя України. – С. 215–229.
- 7 Юраш А. Українська церква у контексті сучасних політичних конфліктів та комунікативних процесів (історико-політичний аспект): дис. ... канд. політол. наук. 23.00.01 / Юраш Андрій. – Львів, 1996. – С. 240.
- 8 Яроцький П. Стан пізньопротестантських конфесій / П. Яроцький // Україна релігійна. – К., 2008. Кн. 1. Стан релігійного життя України. – С. 302–331.

- 9 Антошевський Т. Релігійні мас-медіа в Україні Режим доступу: <http://risu.org.ua/PICU> – Релігійно-інформаційна служба України, 2005.
- 10 Баклацький М. Комунікативні стратегії протестантських журналістів України / М. А. Баклацький // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації. – Х., 2009. – Вип. 1. – С. 34–35.
- 11 Юраш А. Українська церква у контексті сучасних політичних конфліктів та комунікативних процесів... – С. 240.
- 12 Черенков М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм: Генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності: монографія / Черенков Михайло Миколайович. – Одеса: Християнська просвіта, 2008.
- 13 Історія ТСР [Електронний ресурс] // Трансвітове радіо в Україні. – Режим доступу: <http://www.twr-ua.org/?page=view&p=1&sb=2>.
- 14 Назаркіна О. Протестантські конфесії України в 90-ті роки ХХ ст.... – С. 111.
- 15 Павлюк П. Практическая журналистика: учебник для студентов факультета журналистики. Христианский гуманитарно-экономический открытый университет / Павлюк Петр Аркадьевич. – Одесса: ХГЭУ, 2001. – С. 8.
- 16 Мокренчук Е. Программа факультета христианской журналистики / [Електронний документ] / Мокренчук Е. В. // Баптисти України: історія і сучасність. – Режим доступу: http://almanah.baptizm400.org/index.php?option=com_content&view=article&id=311:2010-11-05-20-41-00&catid=88:2010-10-30-06-01-45&Itemid=1543536.
- 17 Через відродження церкви – до духовного відродження суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asr.ru>.
- 18 Олександров П. Поле битвы информационное пространство / Петро Олександров // Інформаційний бюлетень Асоціації «Новомедіа». – 2006. – №1 (3).
- 19 «Якщо в Інтернеті зареєстровано мільйони українців, то є рівно стільки шансів розказати їм про Бога» [Електронний ресурс] // Релігійно-інформаційна служба України. – 16.11.10. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/comments/38995/.
- 20 Кухарчук Р. Трансформація СМІ – трансформація общества / Руслан Кухарчук // Інформаційний бюлетень Асоціації «Новомедіа». – 2007. – № 1 (5).

SUMMARY

Larisa Veremeychyk

ACTIVITIES PROTESTANT MEDIA IN THE INFORMATION SPACE OF INDEPENDENT UKRAINE

The article examines the work of Protestant media during Ukraine's independence and influence of media on public opinion of Protestants in the society.

Key words: society, public opinion, print, media, information, internet, journalism.